

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2017

**SEPEDI LELEME LA GAE: LEPHEPHE I
SEPEDI HOME LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Diiri tše 3

100 Meputso

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A TEKATLHALOGANYO

POTŠIŠO YA 1

- 1.1
- Peggy, Semaki le Masefako ba be ba hlokomela Koko Madinawa gomme ba ile ba tšwela pele go dira bjalo le ka morago ga lehu la gagwe ka go etela lebitla la gagwe ba le hlwekiša ebile ba bea le matšoba.
 - Ba ile ba aroganywa lefa la Koko Mmadinawa go ya ka *wili* yeo a tlogetšego ka molaetša wa go re yoo a tlogo šala a etela lebitla la gagwe ngwaga ka morago ga lehu la gagwe o tla be a bontšha lerato la gagwe go yena.
- 1.2
- 1.2.1 Mohlologadi.
- 1.2.2 Thagaletswalo/Leitšibolo.
- 1.3 O ra gore o be a nyetše mosadi wa go šoma ka maatla/mosadi wa seroto/mosadi wa seruteji.
- 1.4 O le reilwe ke batho ba gaRakgwatha, Zebediela moo a bego a lema dinawa le ditloomarapo a bile a di rekiša.
- 1.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
- Aowa, gantši batho/bagwera ba rata go fa motho leina la go mo nyefola/la dikwero/la go iša seriti sa motho fase fao, le dira gore motho a inyatše a ipone a swanetšwe ke leina leo.
 - Ee, ge e le leina la go bapala/kgwele ya maoto.
- 1.6 Mmapelo o ja serati, sekgethelwa ga a se rate.
- Koko Madinawa o be a rata go yo dula Masealama ka ge a be a rata temo gomme a sa kgotsofatšwe ke go hlwa a dula ka ntlong ya morwagwe a sa dire selo.
 - O ile a gapeletša go thota le ge Thobela le mosadi ba be ba sa nyake eupša ba mo tlogela gore a thote gore a kgone go phela bophelo bjoo a bo nyakago.
- 1.7 Peggy o fetotše mmagwe gore ga ba sa boela sekolong. Ba kgopela go ya go yo bona koko wa bona.
- 1.8 Ke leekiši. Le tšwa go modumo wa mmala wo mohubedu.
- 1.9 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:
- Aowa, ditlogolo tša gagwe di be di rata go dira mediro yeo, o be a sa ba gapeletše.

GOBA

Ee, le ge e le gore bana ba be ba ithaopa go dira mediro yeo ka lerato leo ba nago le lona go bokokoabona, e sa le ba bannyane kudu go ka fiwa maikarabelo a mešomo ya go swana le yeo.

- 1.10
- Bana ba ka tlase ga megwaga ye lesommeseswai ga se ba swanela go šoma mešomo ye boima goba yeo e sego ya ba lekana.
 - Aowa, ga o ame koko ka ge a se a ba thwala gore ba mo šomele semmušo/ga ba šomele go hwetša tefo/o ba ruta bophelo.

- 1.11 O tšweletša kgopolo ya go re batho ba bangwe ba šomiša menagano ya bona.

- 1.12 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:

Ee, Semaki o bohlale.

- Le ge ka gae ba ile ba mo ganetša gotee le kgaetšedi ya gagwe gore ba se sa ya go etela kokoabona, yena o ile a loga maano a go mo hlola.
- O ile a romela melaetšana ka maebana ao a a ruilego.

- 1.13 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana. Mohlala:

- Ga ke kwane le taba ye ka gore ditlogolo tša gagwe di be di mo rata go swana, ka go realo nkabe a ba tlogeletše tšhelete ya go lekana.
- Le gona seo a se dirilego se ka hlola lehloyo gareng ga bana ba motho.

GOBA

- Ke kwana naye ka ge a phetagatša setšo sa go re ngwana wa mošemane ke mojalefa ebile ke yena a tlogo godiša sefane sa gabo.
- Go feta moo ke hlogo ya lapa mola mosetsana a tla nyalwa a hwetša tšeo monna wa gagwe a di abetšwego.

- 1.14 Gore batho ba hlokomele batswadi ba bona le gore ge ba hlokofetše lerato la bona le se fele, ba fele ba ba gopola ka go etela moo ba robadišitšwego gona.

KAROLO YA B KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Go swaiwa diphošo tše tlhano tša mathomo tša mopeleto le polelo, go tloga moo diphošo tša mongwalelo di hlokomologwe gomme go latišišwe kgopolokgolo.

Tekanyo:

Mongwalelo = 3

Diteng = 7

Kakaretšo ya molekwa e swanetše go ba le tše:

- Batho ba bantši ba makaditšwe ke tsebišo ya go re Kgoro ya Thuto ya Motheo e rata go tsenya '*Mandarin*' bjalo ka le lengwe la maleme ao a rutwago dikolong.
- Ntlha ye bohlokwa ke gore ekonomi ya Tšhaena e gola ka lebelo le legolo ebile ke ekonomi ya bobedi ye kgolo lefaseng.
- Tšhaena e dira kgwebo ye ntši nageng ya Afrika le dinageng tše dingwe tša lefase ka bophara ebile go akanywa gore ka 2022 e tla be e le yona ekonomi ye kgolokgolo lefaseng ka bophara.
- Seo se dira gore dinaga ka moka di nyake go dira kgwebo le Tšhaena.
- Seo se hlohleletša dinaga tša Bodikela gore di nyake go ithuta '*Mandarin*' gore di kgone go gwebišana gabotse.
- Le ge go le bjalo dinaga tše di humile gomme di itsepeletše kudu ka maleme a tšona ao di kgonago go dira kgwebo ka ona maamong a boditšhabatšhaba.
- Se bohlokwa ke gore barutwana ba ithuta ka maleme a bona a ka gae go fihlela go mangwalo a bongaka.
- Ka mo Afrika-Borwa kudu thutong ya Bathobaso maleme a bona ga a elwe hloko.
- Profesa Jansen le mekgatlo ya barutiši ba gatelela gore Kgoro ya Thuto ya Motheo e thome pele ka go ruta bana go bala, go ngwala, go dira dipalo, go godiša le go hlabolla maleme a Afrika ao a bolelwago ke barutwana barutiši le setšhaba ka kakaretšo.

	Bokgoni bjo bo botsebotse	Bokgoni bjo bobotse kudu	Bokgoni bja go kgotsofatša	Bokgoni bjo bo lekanego	Bokgoni bja go se kgahliše	Bokgoni bja go se kgotsofatše
Kelo	10–9	8–7	6–5	4–3	2–1	0
Dikgopolo	E akaretša kgopolokgolo yeo e bontšhitšwego ka bokgwari.	E akaretša kgopolokgolo yeo e beakantšhitšwego botse.	E akaretša kgopolo yeo e laetšago kwešišo.	E akaretša kgopolo ye e lekanetšego.	Ga e kwešišege, ga se ya beakantšhwa gabotse.	E hlakahlakane, ga e bontšhe bokgwari, e ngwadilwe ka go se kwešišege.
Polelo le setaele	Polelo ye e nonnogo ya maleba. Ga go boeletšwe mantšu. Mopeleto wa nnete.	Polelo ye e nonnogo kudu ya maleba le mopeleto wa nnete.	Polelo ya maleba ya go nona le mopeleto wa maleba.	Polelo ya maleba go rothela mantšu ao a boeletšwago.	Polelo ya go se kgahliše le mopeleto wa diphošo.	Polelo ga e kwešišege le mopeleto wa go tlala diphošo.

KAROLO YA C THETO

POTŠIŠO YA 3 SERETO SEO SE SEGO SA BONWA

- 3.1
- Bošoro bja mona.
 - Ka go tlaiša moreti moyeng.
- 3.2 (a) Mothofatšo > moreti o boledišana le mona go gatelela kgopolo ye e rilego.
- (b) Potšišoretoriki/makgethepolelo > go gatelela kgopolo ka go botšiša potšišo ya go se nyake karabo.
- 3.3 Poeletšo ya tumanoši > o.
- 3.4 Kae. Go kgokaganya dikgopolo/go gatelela kgopolo.
- 3.5 Go bolaya.

POTŠIŠO YA 4 DIRETO TŠE DI BONWEGO

- 4.1 4.1.1
- Ke bophelo re swere
 - Ke kobo re apere
 - Ke bogobe re a ja [Dikarabo tše pedi fela]
- 4.1.2 (a) Moko wa ditaba ke kgopolokgolo ya sereto/ke tabakgolo ya sereto.
- (b) Moko wa sereto o lebane le/dintlha tše:
- Go kgothatša batho go kgotlelela ge ba kopana le mathata.
 - Go lemoša batho gore bophelo ga se bja felelela ka ntle le mathata.
- 4.1.3
- Ke
 - Ebile
 - Ke
 - Ebile
- Ke poeletšothomiputlanyi. E putlaganya/putlanya dikgopolo.
- 4.1.4 Ke kobo re apere > Go laetša gore selo se fetoga se sengwe: Kobo e fetoga bophelo.
- 4.1.5 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana. Mohlala: Mathata a hlalefiša motho/a phafoša motho.

4.1.6 Balekwa ba tla fa dikgopolo tša go fapana. Mohlala:

- Ke dintlha ka gore bophelo ntle le mathata ga se bjona.
- Motho yo mongwe le yo mongwe o kopana le mathata a go fapana bophelong.

GOBA

- Ke kgopolo ka gore batho ba bangwe ga ba bone mathata bophelong.
- Ka ge, ge ba a lebeletše ba bona e le dilo tšeo di thabišago.

4.2 4.2.1 (a) Molaetša ke thuto yeo moreti a nyakago go e ruta mmadi.

(b) Moreti o a eletša/o a kgalema.

- O kgalemela maphelo ao a phelwago mehleng ya selehono a go itebatša setšo sa gaborena.
- Go na le dilo tšeo di sego tša swanela go dirwa ka ge go di dira e le bohloa.
- Di hlola senyama ka lapeng le motseng.
- Melao e beilwe ke bagologolo mabapi le dilo tšeo di swanetšego go dirwa ka tsela ye e itšego.
- Ke ka fao moreti a fago mehlala ye mentši ya dilo tšeo di ilago.
- Mohlala:

Moreti o re: 'mohlologadi o tshelwa ke kgwedi, a lala a belega ...' mohlogadi ga a swanela go robala le monna yo mongwe a sa routše.

A buša a re: 'bana bahubedu ba hloboga motšhaotšhele', bana ga se ba swanela go bona mohu. **[Dintlha tše nne fela.]**

4.2.2 Seretotumišo/Seretokgegeo.

- Moreti o tumiša bophelo bja go se loke bja sebjalebja.
- Moreti o gegea mekgwa ya bophelo bja selehono ka go ntšhetša mafokodi ka moka ao batho ba phelago ka ona tše o ka rego yena ga bo mo ame. **[Ntlha e tee fela.]**

4.2.3 Go kgaoganya le go tlemaganya dikgopolo

GOBA

Go kgaoganya dikarolomerata.

KAROLO YA D THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠO YA POLELO

POTŠIŠO YA 5

5.1 5.1.1 Ts-. Ga le latelele sepego sa legoro la lona ka boteeng e lego N(e)-.

5.1.2 (a) hlabang > go tšweletša bontši.

(b) nageng > go tšweletša lehlathi la felo.

5.1.3 Tšiekgalaka > leina le leina

Tšie +kgalaka

Bathobaso > leina le lehlaodi

Batho + baso [Karabo e tee fela]

5.1.4 Gateletše.

5.1.5 Mna. > Morena

5.2 5.2.1 Tlhahlobo.

Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:

Re ngwala tlhahlobo ya Dipalo lehono.

5.2.2 Tseba.

Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana. Mohlala:

- Batho ba bangwe ba na le tseba ge motho yo mongwe a atlega mo bophelong.
[bjalo ka leina]
- Ke tseba Sepedi go feta Sekgowa. [Bjalo ka lediri]

5.3 5.3.1 Barutwana/Baithuti. Mehola ya setšweletšwa se ka moka e lebišitšwe dithutong le ka sekolong.

5.3.2 Molaetša wa pepeneneng > mohola wa Tapolete.

Molaetša wa go iphihla > go oketša theko ya Tapolete.

5.3.3 Na o nyaka go tšwelela gabotse dithutong?/Dithuto ke šebešebe ka tapolete!/Ga o hloke go ya phapošing.

5.3.4 Tapolete. Ga go na lentšu la maleba la Sepedi.

5.3.5 Modirišokgonego.

5.3.6 Lešalaohle.

- 5.3.7
- Difonte tša go fapana.
 - Seswantšho sa tapolete.

POTŠIŠO YA 6

Molekgotlaphitiši > Molekgotlaphetiši

mdi. > **Mdi**

gantšhi > gantš**i**

go re > **gore**

ebe > **e be**

tlago > **tla go**

barutwana bangwe > .

barutwana > **Barutwana**

dikologilego > dikologil**wego**

ketšwela > **itšwela**

Palomoka: 100 meputso